

Szabolcsiné Orosz Hajnalka

Az igazi hívószó

30 éves az IDŐVONAT Olvasótábor

Több mint 35 éves könyvtárosi múlttal a hátam mögött, nap mint nap találkozom a könyvtár, illetve a könyvtárosi hivatás gondjaival és örömeivel, s igazi testi-lelki „töltődés” jelentő sikereivel is. Munkámban, az évek során megélt sok-sok pozitív közösségi élmény között, van egy számomra is meghatározó: az 1988-2016 között működő IDŐVONAT Olvasótáborok tematikáinak kidolgozása, a táborok szervezése és eredményes lebonyolítása. A 2017-ben harmincadik évfordulóját ünneplő programsorozat rengeteg élményt, szakmai sikert és örömet jelentett, s életem több mint felében folyamatosan és aktívan jelen volt.

Jelen cikk apropója éppen ez a 30. évforduló, illetve az ennek kapcsán szervezett „IDŐVONAT” Nemzetközi Jubileumi Hétvége program, amelyet a pécsi Csorba Győző Könyvtár IDŐVONAT Olvasótábor Alapítványa rendezett meg a Baranya Megyei Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány sikondai táborában, 2017. július 1-2-án.

A találkozót megelőzte egy 30 napos közösségi oldalon zajló játék is, az Idővonat Olvasótábor Alapítvány facebook oldalán¹, amelynek során mindennap egy-egy régi tábori emlék, mozzanat, játék, fotó vagy éppen videó megosztásával hívták fel a szervezők a régi táborozók figyelmét a jubileumi eseményre. Itt derült ki, hogy sajnos a régi táborozók közül már sokan külföldön élnek, ott dolgoznak, vagy már családot is alapítottak új hazájukban.

A sikondai hétvégre azokat a volt „idővonatosokat” vártuk elsősorban, akik egykor – gyermekként, kiscsoportvezetőként – velünk táboroztak. A rendezvényre 21 fő régi táboros (van, aki már gyermekkel jött el) érkezett meg, de – a modern technikának köszönhetően – nagyon sokan élőben (külföldön, Budapesten stb.) kísérték végig az eseményeket. A határon túlról, Horvátországból és Szlovákiából jöttek el a régi „idővonatosok”.

A Nemzetközi „IDŐVONAT Jubileumi Hétfége résztvevői

A találkozó első napja délelőttjének fontos eseménye volt az ún. rendhagyó tábornyitó, amelyen mindenki elmesélte, hogy jelenlegi életében (a jelenlévők többsége már a 30 év fölötti fiatal felnőtt életét éli) hol tart, s mi történt vele a közös táborozások óta. Nagyon jó volt hallani mindenki személyes történetét, számomra külön élmény volt, hogy az „idővonalosként” megismert gyermekek milyen felnőtté váltak, s hogyan élik a mai korban életüket. A megható sztorikat is felidéző eseményen szinte mindannyian szeretettel emlékeztek a régi, táboros időkre, a sikondai helyszínre, a csoportfeladatokra, a közösségre, az élményekre...

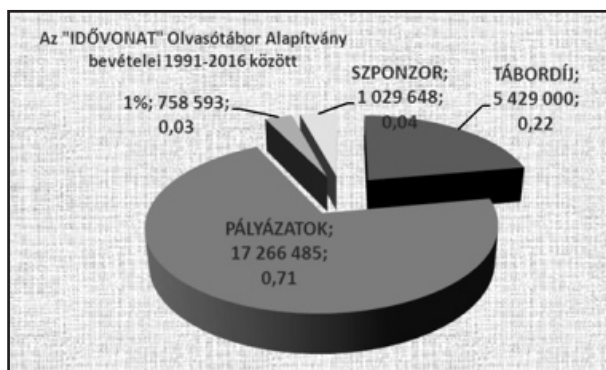
A kötetlen beszélgetést egy visszatekintő prezentáció és infografika is zárta, amelyet Laufer Péter², Szabolcsi Marcell³ és jómagam állítottunk össze a táborozások dokumentumai alapján. Ebből az előadásból idézek részleteket a következőkben...

Adatok és érdekességek az „IDŐVONAT” táborokról

Az „IDŐVONAT” Olvasótábor „anyaintézménye” a Baranya Megyei Könyvtár⁴ már a 70-es évek elején csatlakozott – a főként írók, költők által elindított – olvasótábori mozgalomhoz. Én először 1984-ben vettem részt – az akkori Baranya Megyei Könyvtár Hálózati Osztálya iskolai könyvtárakért felelős munkatársaként – a siklós-harkányi: „Nézz, Láss, Kérdezz... olvasótáborban, mely programjának összeállításában is közreműködtem. 1988-ban vezettem először önállóan olvasótáborot; a könyvtár akkori vezetője, Dr. Román Lászlóné igazgató megtisztelő felkérésére. 1988-2016 között minden évben szerveztem olvasótáborokat IDŐVONAT Olvasótábor néven. Az olvasótábor gazdálkodásával kapcsolatos feladatokat – 1988-1990 között – a Baranya Megyei Könyvtár Gazdasági Osztálya látta el. A könyvtár 1991. február 28-ával – az 1990. évi nyertes pályázatokból megmaradt 76 000 forinttal – hozta létre az IDŐVONAT Olvasótábor Alapítványt, melyet 1998. december 16-tól közhasznú alapítványként jegyez a Baranya Megyei Bíróság.⁵

Míg az első táborok éves költségeit 5-10 támogatáskérő levéllel szinte biztosan elő lehetett teremteni, addig az 1990 évek elejétől, az esetleges pályázati források miatt, a tábor megvalósítása előre nehezen tervezhetővé vált, s állandó pénzügyi bizonytalanságot

teremtett a szervezőmunkában. Az évek során benyújtott több mint 450 pályázat mintegy 40 százaléka nyert különféle mértékű támogatást. A tábor megrendezésének költsége a legmagasabb 2005-ben volt: 2 148 696 Ft-os összeggel, s ebben a táborban volt a legtöbb résztvevő is, 83 fő. Érdekes adat, hogy az olvasótáborok megvalósításának mindössze 22 %-át fedezték a befizetett tábordíjak. Ennek az volt az oka, hogy a táborba jelentkezőknél feltétel volt az ún. kulturális, települési vagy szociális hátrány, melynek megfelelően csak a költségek töredékét fizették tábordíjként a résztvevők. Fontos megjegyzés, hogy a határon túli vendégek (tanulók, kísérők) táboroztatási költségeit (szállás és étkezés) minden esetben átvállalta az alapítvány. Az alapítvány munkatársainak, a tábor szervezőinek önkéntes és áldozatos munkáját dicséri egyrészt a nyertes pályázatokból és szponzoroktól befolyt közel 18,3 millió elnyert támogatás, másrészt a folyamatosan, évről-évre sikerrel megvalósuló táborozások. Az alapítvány bevételeit összegző grafikon jól prezentálja a táborozások költségeinek megoszlását.

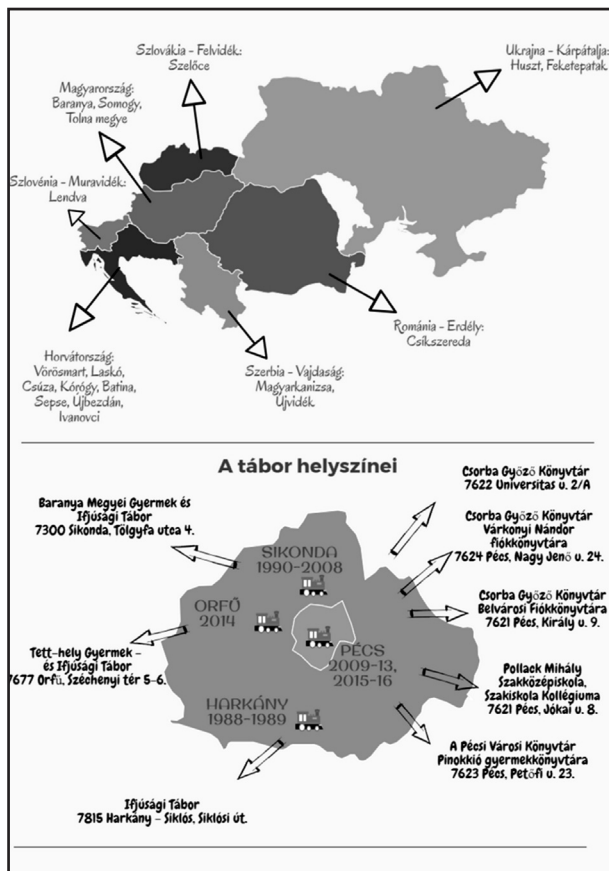

A táborok tematikai alapvetően művelődéstörténeti ismeretekre és drámapedagógiára épültek. Az olvasótáborok időtartamukat és jellegüket tekintve két nagy csoportra oszthatók:

1. „IDŐVONAT” négyéves, történelmi korszakokra épülő, bentlakásos táborok (1988-2007);
2. „IDŐVONAT” egyéves kulturális, történelmi tematikára épülő, bentlakásos és napközi jellegű táborok (2008-2016).

Ahogy a következő infografikán látható, a képzeletbeli „IDŐVONAT” utasai egyrészt hátrányos helyzetű Baranya megyei, másrészt határon túliak – első négy évben csak horvátországi –, a második turnustól erdélyi, kárpátaljai, szlovákiai, szlovéniai és vajdasági magyar általános iskoláskorú diákok voltak. Az évtizedek alatt összesen 1945 főt táboroztattunk, ennek 82,3 %-a volt az általános iskoláskorú résztvevő és 17,7 %-a kiscsoportvezető, pedagógus, könyvtáros, kísérőtanár.

Az „idővonatozás” mindenképpen eltért az iskolai tanórától, hiszen a gyerekek a táborozások alatt a táborkönyvtár segítségével, a feladatok játékos, ötletes megoldásával a nagy történelmi korok komplex művelődéstörténetével ismerkedtek meg. A közös játszva tanulás a legnagyobb élményt a határon túli magyar tanulóknak jelentette, mert a magyar és egyetemes történelem egészen új szempontú megközelítése mellett, a saját anyanyelvükön ismerhették meg a történelmi összefüggéseket.

A 1. ponthoz tartozó IDŐVONAT táborok: négyéves turnusokból álló, művelődés-történeti sorozatot jelentettek, melyekben a gyerekek minden évben egy-egy nagy történelmi korszakba utazhattak vissza.

- ⇒ Első év: Őskor, Ókor;
- ⇒ második év: Középkor;
- ⇒ harmadik év: Újkor;
- ⇒ negyedik év: Legújabbkor, Modernkor.

A táborozások előkészítése mindig a következő szempontok szerint történt:

1. Tíz, a korszakhoz és a gyermekek életkori sajátosságaihoz illő szak- és szépirodalmi mű elolvasása.
2. A korszakhoz kapcsolódó pályázat hirdetése. A legjobb pályázók 50 %-os kedvezményű táborozást nyerhettek. A pályázatot – a helyi médiában – mindig az első negyedév végéig írtuk ki.
3. A táborba jelentkezőktől bemutatkozó levelet is kértünk. (Az osztályfőnök, illetve a gondviselő ajánlásával.)

Az „IDŐVONAT” Olvasónapközi résztvevői a Bóbíta Bábszínházban

Tábori tematikáinkhoz – mindig az adott korszakon belül – kérdéscsoportokat és mini bibliográfiákat állítottunk össze. Ezeket sokszorosítottuk, s minden táborozó megkapta. Azzal is próbáltuk érdekessé tenni művelődéstörténeti alapokon nyugvó programsorozatunkat, hogy a gyerekek a téma (korszak) feldolgozását, illetve a foglalkozásvezetőt a csoportfoglalkozást megelőző napon húzták ki. Délelőttönként általában 5 csoporttal dolgoztunk (éves átlagban 45-50 tanulót táboroztattunk), a tanulók így – habár mindig más-más jellegű feladatot oldottak meg – a saját munkájuk, valamint a többiek bemutatói alapján mégis átfogó képet kaptak az egyes témákról.

A feladatok megoldását a gyerekek önálló munkájára építettük: a könyvek, a tábor-könyvtár alkotó használatára készítettük őket. A feldolgozást a tanulók színesíthették tárgyakkal, jelmezekkel, irodalmi részletek eljátszásával. A napi szellemi munka feloldásaként, délutánonként a kézügyességet és az ötletességet próbára tevő tevékenységeket / pl. barlangrajz-készítés, ex libris alkotás, gyertyaöntés, árnyképfestés, zenei, történelmi és színházi vetélkedők stb. / és sporttevékenységeket /többfordulós „IDŐVONAT” olimpia/ is terveztünk. Késő délutánonként és esténként pedig mindig az adott korhoz kapcsolódó előadás-sorozatokat /fegyvertörténeti, divattörténeti, zenetörténeti, csillagászati / rendeztünk, de mindig volt zenés-táncos összejövétel és jelmezes party is.

Összesen öt korszakos IDŐVONAT (5x4 év=20 év) programsorozat valósult meg 2007-ig. E táborok legfontosabb célkitűzése a kezdetektől az volt, hogy formálja a gyerekek történelemszemléletét. A résztvevő tanulók a négy táborozás során olyan társadalmi-gazdasági, természettudományos és művelődéstörténeti összefüggésekkel ismerkedhettek meg, amelyek felfedezésére a feszített ütemű általános iskolai tanulmányaik során nem volt lehetőségük. A kultúrtörténeti elemeket tartalmazó projekt elsősorban azok számára nyújthatott maradandó élményeket, akik a legtöbb (három, négy) alkalommal vettek részt a táborokban. Az olvasótáborokban való minél többszöri részvétel emellett fontos közösségformáló erővel bírt, mert a 10 napos „közös élet”, az állandó együttlét és a közösségi élmények cselekvő megélése meghatározó eleme volt e fiatalok életszemlélete, másokhoz való viszony alakításának is.

Jelmezes csoportkép Sikondán

A 2. ponthoz tartozó, s 2008-2016 közötti IDŐVONAT táborokban is megmaradt az „idővonatosság” szellemisége, illetve a megszokott metódus (pl. kiscsoportos foglalkozás, helyzet- és szituációs gyakorlatok stb.). Ezen táborok közül is azok az olvasótáborok voltak eredményesebbek, amelyeknél a nap teljes 24 óráját együtt töltötték a résztvevő tanulók és a kiscsoportvezetők. Az ebben az időszakban megvalósuló programok egyéves tematikára épültek, s maximum 7 naposak voltak. A táborozások továbbra is egyetemes és magyar kultúrtörténet vagy országos kiemelt témakörök, események köré szerveződtek.

Témakörök:

- 2008 Reneszánsz lángelmék nyomában
- 2009 Nézz, Láss, Olvass!!!
- 2010 Pécs2010 – EKF = Emléktábor a Kétezer éves Fővárosban
- 2011 „Képzlet és valóság” - az alkímistáktól a vámpírokig Pécsen és Baranyában...
- 2012 Olimpiák régen és ma
- 2013 Az Európai Unió és a Polgárok Európai Éve
- 2014 Mesekereső az „IDŐVONATON”
- 2015 Kalandozás az Őskor és az Ókor világában
- 2016 „Rejtett kincsek nyomában”

Ha folyamatosan táboroztunk volna: összesen több mint 8 hónapig, 249 napig, 5976 óráig, 358 560 percig tartott volna az IDŐVONAT Olvasótábor. Ebben a számításban azonban nincsenek benne a pályázatok írásával, az előkészületekkel, a tervezéssel, a tábori eszközök beszerzésével, majd a táborozás utáni rendrakással, elszámolásokkal, köszönő levelek írásával stb. töltött idők.

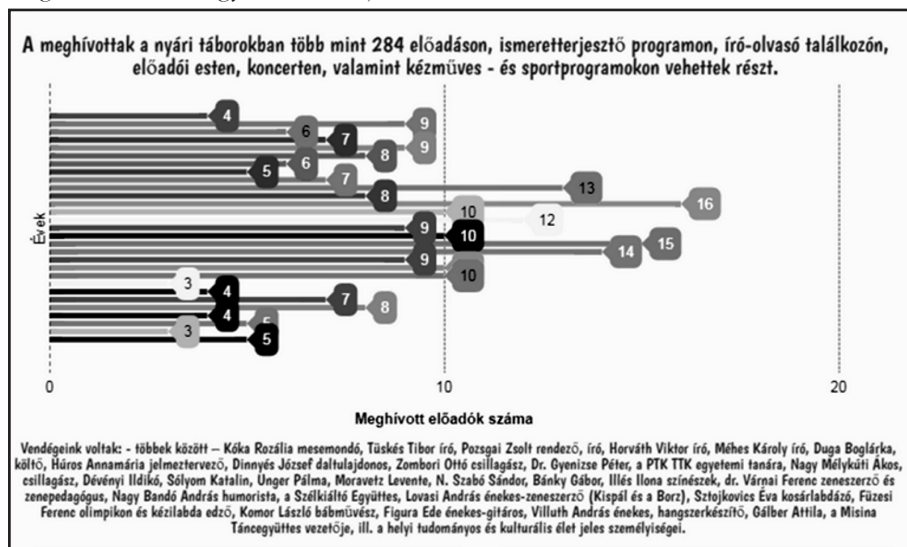
Valamennyi IDŐVONAT Olvasótábor alapvető célja volt a komplex művelődéstörténeti ismeretek nyújtása, a gyerekek történelemszemléletének formálása, valamint az iskolában megtanultak kiegészítése. Mindez természetesen nagyon játékosan, életszerűen, a gyerekek életkorának megfelelően történik. Ez jelentette egyben a legfontosabb nevelési célt is, amelynek formái a következők voltak:

1. kiscsoportos foglalkozások (8-10 fő);
2. manuális tevékenységek (rajzolás, festés, sporttevékenységek);
3. játékoság, a résztvevők ötleteinek, kreatív gondolkodásának felhasználása (a felnőtt segítők csak irányítják a munkát, illetve szaktanácsot adhatnak a konkrét helyzetekben);
4. a munka rendszeres ellenőrzése, tapasztalatok cseréje;
5. a tanulságok-következtetések megfogalmazása, (a 4-5) pontban megfogalmazottakat segítik: „Fogalommagyarázat” és a „Sommázás”, ami a napi felkészülések, bemutatók összegzését jelenti.

Egy tipikus tábori napon – úgy, hogy észre sem vették – több mint 3 órát töltöttek el azzal a résztvevők, hogy fejlesszék ismereteiket, tudásukat, hogy használjanak olyan könyveket, amelyeket egyébként kézbe sem vennének, hogy kommunikációjuk, emberi viszonyaik, tapasztalataik gazdagodjanak...

Mindkét időszak táborozásainak kiemelkedő eseménye volt a napi kiscsoportos foglalkozás. E foglalkozások azonban nemcsak az adott témához kapcsolódóan zajlottak, hanem a nap legfontosabb eseményeként élték meg a résztvevők; mindig más-más kiscsoportvezető irányítása alatt. A napi csoportbemutatókról (itt mutatták be, játszották el a gyerekek az adott témához kapcsolódó jelenetüket, amelyhez saját maguk készítettek jelmezeket) videófelvétel is készült, amelyet esténként visszaneztünk a gyerekekkel együtt. A táborokban természetesen verseny is zajlott, amelynek „igazságos” állását a delegált csoportképviselők szavazataikkal is befolyásolhatták.

Az 1988-2016 közötti időszakban, kb. 758 ilyen „kiselőadás” készítettek el a gyermekek és a kiscsoportvezetők együtt. A táborozások során az „idővonatos” résztvevők 284 kiegészítő programon is részt vehettek. Voltak író-olvasó találkozók, művelődéstörténeti és ismeretterjesztő előadások, kreatív foglalkozások, csillagászati előadások, sportprogramok, filmvetítések, népi és társastáncok, akadályversenyek stb. A következő táblázat a meghívott előadók egy részét sorolja fel:

Ha visszatekintek az elmúlt 30 évre, IDŐVONAT táboraink mindenkori legfontosabb eleme az időszakos folyamatos együttlétben megélt közösségi élmény és a játék/dramajáték volt. Ezt fogalmazta meg – mintegy az IDŐVONAT táborok hitvallásaként – a színművész, Latinovits Zoltán is:

„A játék ősi emberi tulajdonság. A gyermek játszik. Elhiszi, hogy katona vagy pilóta, hadvezér vagy fogoly, szegény vagy gazdag... A játékban van valami legyőzhetetlen. Állandóan újrakezdődő és folytatódó. A játék időn kívüli. Nemzetközi. Osztályon kívüli... A játék közös... Az együtt játszó közösséget alkotnak... A madarak röptében, a halak fickándozásában, a lepkék kergetőzésében... a szelek forgásában, a patakok rohanásában, a felhő futásában, a fák táncában, bogarak zümmögésében... a színekben, ízekben, illatokban... nem az örök játékot, játékelemeket éri az ember?”⁶

Miért gondolom, hogy az IDŐVONAT Olvasótábor igazi hívószó? Nemcsak azért, mert ezt írta az IDŐVONAT Nemzetközi Jubileumi Hétvégén egy régi, kedves táborozó jóbarát a nekem készített „Időkapszulába”, hanem azért is, mert olyan belénk égett jelentést, élményt, érzést és hangulatot közvetít, amelyet csak egy ilyen típusú közösség tagjaként lehet igazán megérteni.

Jegyzetek

1. <https://www.facebook.com/groups/105432919547739/>
2. Az IDŐVONAT Olvasótábor Alapítvány képviselője, magyar-angol szakos középiskolai tanár, drámapedagógus.
3. Magyar-történelem szakos középiskolai tanár, drámapedagógus.
4. 1996-ban a Baranya Megyei Könyvtár felvette Csorba Győző Kossuth-díjas költő nevét. Majd 2010. január elsejével a Pécsi Városi Könyvtár és a Csorba Győző Megyei Könyvtár integrált intézményként beköltözött a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontba. Ma a megyei és városi feladatokat is ellátó könyvtár neve Csorba Győző Könyvtár.
5. Az IDŐVONAT Olvasótábor munkáját folyamatosan figyelemmel kísérte a Baranya Megyei Önkormányzat, Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata és a kulturális tárca. 1991-ben a Gyermekérdekek Magyarországi Fóruma által meghirdetett országos pályázaton első, 1992-ben a Hét Törzs Alapítvány pályázatán pedig második díjat nyert.
6. Latinovits Zoltán: Ködszurkáló. Budapest: Háttér Kiadó, 1994. 105-107. o.

Csoportfoglalkozás

az IDŐVONAT ⇒

Olvasótáborban, Sikondán

